

-
3. Schwaber, K., & Beedle, M. (2002). Agile Software Development with Scrum. Upper Saddle River: Prentice Hall.
4. Ballard, G., & Tommelein, I. (2012). Lean Management Methods for Complex Projects. Engineering Project Organization Journal, 2(1-2), 85-96.

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ

*Ляшенко Олександр Іванович,
доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України,
академік-секретар Відділення загальної середньої освіти і
цифровізації освітніх систем НАПН України,
Президія Національної академії педагогічних наук України,
м. Київ, Україна
o.liashenko@gmail.com*

Характерною ознакою ХХІ ст. стало широке використання інформаційно-комунікаційних технологій в усіх сферах суспільного життя. Не залишилася поза увагою в цьому процесі й освіта. В Інчхонській декларації «Освіта-2030» проголошується, що в сучасній освіті необхідно ширше використовувати інформаційні-комунікаційні технології (ІКТ) для зміцнення освітніх систем, поширення знань, забезпечення доступу до інформації, якісного і продуктивного навчання та більш ефективного надання освітніх послуг [1]. За таких умов формування цифрових компетентностей учасників освітнього процесу стає нагальним завданням освітньої політики, що підтверджується низкою заходів, прийнятих на міжнародному і вітчизняному рівнях [2; 3]. Так, згідно з Законом України “Про освіту” [4] інформаційно-комунікаційна компетентність є однією з ключових компетентностей в здобутті освіти. Так само європейською спільнотою вона визнана однією з восьми ключових компетентностей для повноцінного життя та діяльності громадян ЄС. Ураховуючи національні, культурні, освітні та економічні особливості нашої країни, на основі європейської Рамки DigComp 2.1 розроблена національна Рамка цифрової компетентності для громадян України [5].

В умовах цифрової трансформації освіти формування і розвиток цифрових компетентностей набуває особливого значення, оскільки вони набувають статусу неодмінних здібностей усіх учасників освітнього процесу: у здобувачів освіти – для їх успішного навчання, у педагогічних працівників – для ефективного провадження професійної діяльності і забезпечення високої результативності навчального процесу [7]. Тому важливо чітко усвідомлювати складники цифрової компетентності та особливості їх набуття різними категоріями учасників освітнього процесу, що стало метою нашого дослідження.

Грунтуючись на загальному означенні компетентності як динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [4], цифрову компетентність можна схарактеризувати як інтегроване утворення, що складається із:

- знань про наявні цифрові засоби (гаджети) і програмне забезпечення, що їх доповнюють;

- навичок користування електронними пристроями і програмами, електронними ресурсами;
- здатності оцінювати можливості використання цифрових засобів і програм у різних життєвих ситуаціях (повсякденному житті, дозвіллі, навчанні, професійній діяльності тощо);
- умінь критичного осмислення переваг і обмежень цифрових засобів, програм і технологій у різних видах діяльності.

За функціональними рівнями сформованості цифрову компетентність можна представити як 1) загальну, тобто таку, що характеризується базовими навичками налаштування і користування цифровими засобами для власних потреб; 2) користувацьку, зумовлену потребами застосування цифрових засобів і технологій, застосунків і онлайн-сервісів у побуті чи інших життєвих ситуаціях; 3) освітньо зорієнтовану, спрямовану на вміння застосовувати цифрові засоби, прикладне програмне забезпечення, спеціальні онлайн-сервіси і технології в навчальних цілях, зокрема у здобутті нових знань, навичок і досвіду пізнання в навчальній діяльності; 4) професійну, яка характеризує здатність особи використовувати цифровий інструментарій та інтернет у своїй професійній діяльності, розробляти цифровий контент для провадження своєї освітньої діяльності; 5) експертну, найвищий рівень набуття цифрової компетентності, властивий професіоналам, які розробляють та імплементують цифрові засоби і технології у різні сфери людської діяльності, у тому числі й педагогічну.

Цифрова компетентність учителя як комплекс загальних вмінь і досвіду використання цифрових пристроїв, програм, електронних ресурсів і технологій у педагогічній діяльності є складним системним утворенням, яке містить щонайменше три складники: цифрову обізнаність, цифрову грамотність і цифрову культуру.

Цифрова обізнаність характеризується певним набором знань і відомостей, володіння якими надає можливість учителю реалізувати свою освітню діяльність у цифровому середовищі. До неї належать:

- володіння інформацією про наявні засоби і програмне забезпечення, електронні ресурси, що можуть використовуватися в освітньому процесі;
- усвідомлення обмежень використання даних і критичне ставлення до можливостей застосування ІКТ в освітній діяльності;
- знання правил безпечного поведіння в онлайн середовищі, соціальних мережах, розуміння впливу цифрових засобів на здоров'я і благополуччя людини, алгоритмів дій для захисту приватності і безпеки в інтернеті тощо;
- розуміння поняття цифрової ідентичності, функцій і механізмів використання цифрових інструментів, баз даних, сервісів і платформ ШІ, імерсивних і хмарних технологій тощо.

Цифрова грамотність учителя забезпечує реалізацію його освітньої діяльності завдяки навичкам і здібностям, що визначають його педагогічну компетентність в умовах цифровізації освіти. Вона складається з таких компонентів:

- комп'ютерна грамотність як володіння навичками користування електронними пристроями та програмами, операційними системами, умінням встановлювати програмне забезпечення, працювати з онлайн-сервісами, файлами і застосунками, різноманітними гаджетами тощо;

-
-
-
- інформаційна грамотність як здатність реалізовувати власні потреби в пошуку, аналізі і перетворенні різноманітної інформації, критичного осмислення, оцінювання й інтерпретації цифрового контенту та одержаних даних, управління ними в цифровому середовищі;
 - медійна грамотність як здатність до поширення та обміну даними, інформацією та цифровим контентом у сучасному цифровому суспільстві, володіння навичками використання цифрових технологій і медіа-засобів для педагогічного супроводу освітнього процесу, умінням взаємодіяти в професійних онлайн-спільнотах;
 - веб-грамотність як здатність до використання інтернету, веб-технологій і мережевих сервісів для освітньої діяльності, забезпечення безпеки, захисту надійності і приватності в мережі, уміння захистити цифровий контент, себе та здобувачів освіти від заподіяння шкоди у відкритому доступі до інтернету.

Цифрова культура педагога як його спосіб освітньої діяльності і педагогічна майстерність в цифровому освітньому середовищі характеризується набором здібностей і досвіду організації педагогічного процесу в цифрову епоху, володінням цифровою педагогікою як сучасною теорією розвитку особистості в цифровому суспільстві. Вона ґрунтується на перших двох складниках цифрової компетентності вчителя і передбачає:

- готовність педагога до творчого використання та імплементації цифрових інструментів, ресурсів і програмних засобів, онлайн-сервісів і технологій в своїй освітній діяльності, пошук і поширення цифрового контенту в професійних спільнотах;
- здатність учителя розв'язувати педагогічні проблеми засобами цифрової педагогіки, використовуючи в своїй професійній діяльності цифрові пристрої, технології і прикладне програмне забезпечення та розробляючи власний або удосконалюючи наявний цифровий контент для педагогічного супроводу освітнього процесу;
- володіння навичками використання сучасних засобів імерсивних, хмарних та інших цифрових технологій, сервісів і платформ ШІ в освітній діяльності, оцінюючи їх переваги, ризики і обмеження та удосконалюючи стратегії та методики їх застосування;
- дотримання доброчесності, правових норм і етичної поведінки під час взаємодії з учнями і колегами в цифрових середовищах, забезпечення безпеки, збереження фізичного і психічного здоров'я та соціального благополуччя в процесі спілкування в мережі інтернету;
- критичне осмислення і самооцінювання власного досвіду діяльності в цифровому середовищі, пошук можливостей до самовдосконалення і підвищення майстерності в продуктивному використанні цифрових інструментів в освітньому процесі, пошук шляхів професійного розвитку в підвищенні своєї цифрової компетентності.

Таким чином, в умовах цифрової трансформації освіти неодмінною ознакою професійної кваліфікації учителя є його цифрова компетентність, яка за своєю суттю є складним інтегрованим поєднанням цифрової обізнаності, різнобічної цифрової грамотності і цифрової культури його професійної діяльності. Її

формування і розвиток у педагогічних працівників стало пріоритетом у їх професійному розвитку, обов'язковим складником освітньої політики світової спільноти. Розроблена національна Рамка цифрової компетентності для громадян України передбачає врахування її дескрипторів у професійних стандартах різних сфер суспільної діяльності, в тому числі й освітньої. Для імплементації їх у норми стандарту вчителя слід розуміти особливості структури цієї компетентності та специфічні рівні її сформованості. Запропоновані в статті ознаки сутності цифрової компетентності вчителя надають можливість охарактеризувати цей феномен як структурний об'єкт із специфічними його складниками і рівнями, що можуть бути використані в оцінюванні професійної діяльності педагогів.

Список використаних джерел:

1. Освіта-2030: забезпечення всебічної інклюзивної і справедливої якісної освіти і навчання протягом всього життя. Інчхонська декларація, прийнята Всесвітнім форумом з питань освіти (2015). URL: <https://pon.org.ua/novyny/4058-na-vsесvitnomu-osvitnomu-forumi-prijnyata.html>
2. DigComp 2.1. The digital competence framework for citizens with eight proficiency levels and examples of use. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3c5e7879-308f-11e7-9412-01aa75ed71a1/language-en>
3. Digital Education Action Plan (2021-2027): Resetting education and training for the digital age. URL: <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/action-plan>
4. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні (розпорядження КМУ від 15 травня 2013 р., №386-р); Стратегія цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року (розпорядження КМУ від 31 грудня 2024 р. № 1351-р); Концепція розвитку цифрових компетентностей (розпорядження КМУ від 3 березня 2021 р. № 167-р). URL: <https://www.rada.gov.ua/>
5. Закон України «Про освіту». URL: (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>).
6. Опис Рамки цифрової компетентності для громадян України. URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2021/3/mintsifra-oprilyudnyue-ramku-tsifrovoi-kompetentnosti-dlya-gromadyan/%D0%9E%D0%A0%20%D0%A6%D0%9A.pdf
7. Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи. Наукова доповідь загальним зборам НАПН України. Вісник Національної академії педагогічних наук України, 4(2), 1-49. URL: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4223>
8. Ляшенко О., Спірін О., Литвинова С., Пінчук О., Овчарук О., Сухіх А. Концептуальні засади цифровізації освітнього середовища закладу загальної середньої освіти. Інформаційні технології і засоби навчання, 102 (4), 2024. С. 1–25. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v102i4.5829>